

Motyvų ir submotyvų sąveika profesijos rinkimosi motyvacijoje

Stasys Jankevičius

Docentas socialinių mokslų
(edukologijos) daktaras
Vilniaus pedagoginis universitetas
Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius
Tel. 279 00 42

Straipsnyje, remiantis įvairių veiklos motyvacijos koncepcijų analize ir apibendrinimu, pateikiama motyvų ir kitų motyvacijos veiksnių (submotyvų) sąveika profesijos rinkimosi motyvacijoje.

Problemos aktualumas. Pastaraisiais metais sąvokos „motyvai“, „motyvacija“ gana dažnai vartojamos mokslinėje (pedagogikos, sociologijos, filosofijos) literatūroje, taip pat ugdymo praktikoje bei per žiniasklaidos priemones. Šnekamojoje kalboje (ir ne tik!) atsiranda ir naujų sąvokų, kaip antai: „motyvuotas“ arba „nemotyvuotas“ (mokinys, vadovas ar šiaip asmuo), „motyvatorius“ ir kt., kurių vartojimas nėra visiškai korektiškas. Ugdymo teorijoje ir praktikoje sąvokos „motyvai“, „motyvacija“ siejamos su sąmoningos asmenybės formavimo teoriniais ir praktiniais aspektais, o tai labai aktualu ne tik dabarties mokyklai, bet ir atsinaujinti siekiančiai mūsų visuomenei. Bręstančios asmenybės gyvenimo veiklos, taigi ir profesijos rinkimosi, motyvų, motyvacijos formavimo sėkmę lemia tai, kaip ugdytojai pasirenge teoriniu požiūriu, kaip suvokia sudėtingus psichologinius motyvacijos procesus, struktūrinių jos dalių ryšius ir galimą poveikį asme-

nybės ugdymo sėkmei. Tai ir yra problemos aktualumas ir jos svarbą.

Pagrindinis žodis: *submotyvas* (sub- < lot. > + motyvas). Tarptautinių žodžių žodynuose žodis „sub“ aiškinamas taip: „tarptautinių žodžių priešdėlis, reiškiantis buvimą po kuo nors, pavaldumą, ... antraeiliskumą, pvz., ... subdominantė, subkontingentas“ [7, p. 936]. Submotyvas psichologine reikšme – tai struktūrinė motyvacijos dalis, vienaip ar kitaip sąveikaujanti su motyvais: tai ne tiesiogiai pats motyvas, bet artimas motyvacinis veiksnys, faktorius, susietas su motyvu priklausomybės ryšiais.

Tyrimo tikslas – remiantis įvairių psichologinių veiklos motyvacijos koncepcijų analize ir apibendrinimu atskleisti motyvų ir submotyvų sąveiką profesijos rinkimosi motyvacijoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti motyvų ir submotyvų sąveikos ypatumus įvairiose veiklos motyvacijos koncepcijose;

2. Motyvų ir submotyvų sąveikos analizę atlikti profesijos rinkimosi motyvacijos aspektu;

3. Atliktos analizės ir apibendrinimo pagrindų pateikti kai kurias išvadas, akcentuojančias praktinio poveikio galimybes sąmoningai jaunimo ir moksleivių profesijos rinkimosi motyvacijai formuoti.

Tyrimo metodai: veiklos ir kognityvinės motyvacijos bei profesinio orientavimo teorijos veikalų analizė, analitinės indukcijos metodas (darant išvadas).

Tyrimo eiga ir rezultatai. Motyvų – kiekvienos žmogaus veiklos paskatų – esmė ir jų formavimo galimybės visapusiškiau atsiskleidžia analizuojant jų ryšius, sąveiką su kitais motyvacijos veiksniais – submotyvais. Aiškina mėsiai šį sąryšingumą, pirmiausia rėmėmės V. Merlino [12] koncepcija, pagal kurią tokie motyvaciniai veiksniai yra poreikiai, veiklos tikslai, įgūdžiai, emocijos, temperamento ir asmenybės savybės. E. Iljinas [8], A. Kovaliovas [9], S. Rubinšteinas [15], P. Jakobsonas [17], J. Laužikas [4] prie tokių veiksnių priskiria ir valią. Nemažai veiklos ir kognityvinės motyvacijos tyrėjų A. Leontjevas [11], J. Kuliutkinas ir G. Suhobskaja [13], taip pat L. Festindžeris [5], S. Kelly [6], T. Tomaševskis [16] pabrėžia pažinimo vaidmenį veiklos motyvacijai.

Motyvai pirmiausia siejami su poreikiais: „Tai, kas atsispindindi žmogaus galvoje ir skatina jo veiklą bei nukreipia patenkinti tam tikrą poreikį, vadinama tos veiklos motyvu“ [14, p. 368].

Motyvo esmei suprasti labai svarbu yra išsiaiškinti sąvokų „reikmė“ ir „poreikis“ skirtumą. Antai V. Merlinas reikmę apibrėžia kaip tam tikrą esamų aplinkos sąlygų ir sąlygų, būtinų organizmui ar asmenybei išlikti ar tobulėti, neatitiktį. Taigi reikmės būseną – pirmoji kryptingo veiksmo sąlyga. Kadangi reikmė apibūdina ne psichologinę žmogaus būseną, o tik apibrėžia objektyvią sąlygą, būtent tai, kad

žmogui trūksta kažko labai svarbaus, todėl ji negali savaime skatinti tikslingai veikti. Tam, kad reikmė skatintų veikti, ji turi sukelti nepatenkinimo išgyvenimą, kentėjimą, o patenkinius reikmę – palengvėjimą. Toks išgyvenimas – emocija būtina psichologinė kiekvienos veiklos sąlyga. Motyvas negalimas be kartu su juo vienu metu kylančios ir su juo susietos emocijos. „Nėra neemocionalių motyvų“, – teigia V. Merlinas [12, p. 10–11]. Kartu jis pabrėžia: emocija nėra motyvas, nes ji tik išreiškia organizmo reakciją į reikmės būseną. Fiziologinis emocijos pagrindas – funkcinė nervų sistemos būseną, t. y. didesnis ar mažesnis nervų sistemos aktyvumas, produktyvumas. Todėl nuo emocijos tiesiogiai priklauso reikmės patenkimo aktyvumo laipsnis. Tačiau emocijos negali pačios apibrėžti veiklos tikslingumo. Jų poveikis veiklos tikslingumui netiesioginis. Pavyzdžiui, esant emociniam pakilimui, padidėja darbingumas, lengviau įgyvendinami numatyti tikslai ir uždaviniai, įveikiamos kliūtys. Tokios emocinės būsenos dėka veikla tampa aiškesnė ir kryptingesnė. Bet „... tiesiogiai veiklos kryptį apibrėžia motyvas. Emocija tik suteikia motyvui būtiną energiją tikslingai veiklai organizuoti“ [12, p. 61]. Šį teiginį patvirtina kad ir toks faktas: žvali, pakili nuotaika aktyvina, o prislėgta – stabdo skatinančiąją kiekvieno motyvo jėgą. Taigi emocijos poveikis veiklos kryptingumui pasireiškia netiesiogiai, o per motyvus.

Tikslinga veikla įmanoma tik kai žmogus įsisąmonina, ko būtent jam trūksta, ko reikia. „Tokia reikmė, – teigia V. Merlinas, – kuri ne tik išgyvenama kaip kentėjimas, bet ir suvokiama kaip trūkumas ko nors objektyvaus, ir yra tikrasis tikslingų veiksmų motyvas. Tokią žmogaus suvokiamą reikmę kam nors, ... mes vadiname poreikiu. Tokia ir tik tokia prasme bet kuris motyvas yra poreikis“ [12, p. 8].

J. Kuliutkinas ir G. Suchobskaja [13] vienu iš svarbiausių momentų, apibūdinančių tiksling-

gą elgesį, mano esant ateities spėjimą (anticipaciją), numatymą tam tikros pageidaujamos būsenos, orientavimąsi į ateitį ir jos laukimą. Kryptingą žmogaus veiklą apibrėžia tikslas. Tikslas – tai suvokiamas (įsivaizduojamas, numatomas, planuojamas) tam tikros žmogaus veiklos rezultatas (pavyzdžiui, sėkmingai išlaikyti brandos egzaminus, įstoti į norimą profesinio rengimo mokyklą, įgyti pageidaujamą profesiją ir kt.). Tikslai ir motyvai glaudžiai susiję. Tikslas pasirinkimas priklauso nuo motyvų. Kartu tikslą lemia objektyvūs tikrovės reikalavimai individo numatomi veiklai: antai universitetai negali priimti visų pageidaujančių įstoti į madingiausias ekonomikos, verslo vadybos ar teisės specialybes, dėl to riboja priėmimą konkursais. Todėl stojantysis turi koreguoti savo motyvus ir tikslus pagal esamą tikrąją padėtį; to nepadarius, laukia nesėkmė.

Bet kitaip nei tikslus, motyvus lemia ne tik objektyvūs veiklos reikalavimai, bet ir žmogaus subjektyviai suvokiami poreikiai. Todėl tikslas, V. Merlino nuomone, yra tik priemonė patenkinti motyvą. Motyvą, kurį patenkina pasirinktas tikslas, A. Leontjevas [11] pavadino tikslo prasme. Bet tikslas išreiškia ir tam tikrą objektyvų rezultatą, kurio siekia žmogus: įgyti pageidaujamą kvalifikaciją, susirasti norimą darbą ir pan. Anot A. Leontjevo, tikslas konkrečiam žmogui turi tam tikrą subjektyvią prasmę, kita vertus, – tam tikrą objektyvią reikšmę visuomenei. Nesudėtingų, kasdinių veiksmų prasmė ir reikšmė dažniausiai sutampa. Bet sudėtingesnės veiklos, pavyzdžiui, tokia yra profesijos rinkimasis, atveju jaunuolio ar jaunuolės subjektyvi siekiamo tikslo prasmė gali iš dalies arba net visai nesutapti su šio akto reikšme visuomenei. Tai atsitinka, kai profesija renkama ne siekiant būti geru gydytoju ar principingu teisininku, o pirmiausiai galvojant apie asmeninę naudą. Tada prasmės ir reikšmės nesutapimas akivaizdus: visuomenei pirmiausia

reikalingi kompetentingi, profesionalūs darbuotojai, o ne išlaikytiniai, kuriems svarbiausia tenkinti asmeninius poreikius visuomenės sąskaita.

Svarbus, aiškinantis motyvų esmę, taip pat sprendžiant praktinius jų formavimo uždavinius (parenkant profesinio ugdymo turinį, formas ir metodus) yra ir V. Merlino pabrėžiamas atvirkštinis motyvo ir tikslo ryšys: atsižvelgiant į motyvą ne tik keičiasi tikslo įsisąmoninimo pobūdis, bet ir atvirkščiai, pagal tikslo suvokimą kinta ir motyvo pobūdis: „Kuo aiškiau, apibrėžčiau ir konkrečiau suvokiamas tikslas, tuo esant panašioms sąlygoms aktyvesnis motyvas jam pasiekti“ [12, p. 51]. Kartu pabrėžiamos trys būtinos sąlygos tikslui suvokti. Tai: a) suvokimas tų objektų, daiktų, kurių žmogui reikia, trūksta; b) įsisąmoninimas veiksmų, būtinų norimam rezultatui pasiekti; c) įsitikinimas galimybe (tikimybe) pasiekti norimą tikslą.

Motyvo atsiradimas, tikslo iškėlimas, o tuo labiau pastangos jį pasiekti neįmanomos be būtino ir specifinio tikslingos žmogaus veiklos komponento – valios. S. Rubišteinas valios užuomazgų išvelgia poreikyje: jau pirminis jausminis poreikio išgyvenimas turi tam tikrą dinamišką kryptingumą, tendenciją, sickimą. Tačiau, jo nuomone, „žmogaus valingą veiksmą visada lemia daugiau ar mažiau sudėtingas jo sąmonės darbas – suvokimas skatinimo veikti kaip motyvas ir jo rezultatas – kaip tikslas“ [15, p. 508]. Valios dėka žmogus reguliuoja savo elgesį, aktyvindamas vienus motyvus ir slopindamas kitus, pasitelkdamas juos naujaisiems tikslams, labiausiai atitinkantiems pasirinktos veiklos suvokimą.

P. Jakobsonas pabrėžia, kad tikslingos veiklos reguliaciją lemia įvairūs psichiniai aktai: „Tai ir susidariusios situacijos įvertinimas, ir būsimo veiksmo būdo išrinkimas, atranka priemonių, reikalingų tikslui pasiekti, sprendimui

priimti ir t. t.“ [17, p. 360]. Taip į valingos, tikslingos veiklos organizavimą neišvengiamai įsitraukia intelektas, mąstymas ir kartu iškyla įvairūs emociniai išgyvenimai. „Valios procesuose intelektualumas ir emocionalumas susipina sudėtingoje ir specifinėje sintezėje“ [15, p. 520].

Tikslo įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo to, kaip žmogus yra įvaldęs veiklos būdus, būtinus jiems pasiekti. Todėl kita svarbi psichologiškai kryptingos veiklos sąlyga yra įgūdžiai. Veiksmai, virtę įgūdžiais, palengvina pasiekti numatytus tikslus. Bet iš veiklos sėkmės sprendžiama ir apie motyvo veiksmingumą (aktyvumą). V. Merlino [12, p. 63] nuomone, neišardomi motyvų ir įgūdžių ryšiai atsiranda tik įgijus reikiamų įgūdžių (susidomėjimas grožine literatūra atsiranda tik susiformavus skaitymo įgūdžiams; domėjimasis matematika – išmokus kad ir paprasčiausių aritmetinių veiksmų įgūdžių ir pan.). Su motyvais dar glaudžiau siejasi įpročiai. „Įpročiai,– nurodo V. Merlinas, – tai ... toks automatizuotas veikimo būdas, kuris tapo paskata veiksmui – motyvu“ [12, p. 63]. Taip tapęs poreikiu įprotis domėtis informacija apie profesijas, apie tinkamą profesinį apsisprendimą – skaityti reikiamą literatūrą, klausytis radijo ir žiūrėti televizijos laidas šia tematika ir pan. – skatina jaunimą pažinti profesijų ir darbo pasaulį, sąmoningai rinktis savo būsimą profesiją. Įprotis aktyvina motyvą ir skatina veiklą. Nustatyta, kad esant lygių motyvų „kovai“, laimi tas, su kuriuo siejami tvirtesni įgūdžiai. Tai patvirtina ir gyvenimo praktika: dažnai moksleiviai iš keleto numatomų profesijų pasirenka tą, kurioje yra išbandę jėgas, įgiję kai kurių įgūdžių vasaros atostogų metu ar laikinai įsidarbinę. Tokiais atvejais sėkmingas jėgų išbandymas, įgyta patirtis (įgūdžiai) sustiprina pasirinkimo motyvaciją. Tai patvirtina V. Merlino teiginį, kad „... veiklos kryptį ir aktyvumą, viena vertus, lemia poreikio stiprumas kam nors, o kita vertus – įgū-

džio tam poreikiui patenkinti tvirtumas“ [12, p. 64].

Bet vieni įgūdžiai negali nulemti veiklos kryptingumo taip, kaip ją skatina motyvai: jokios darbinių operacijų treniruotės nesukels jaunuoliui noro rinktis profesiją, kuriai jis nejaučia jokio intereso. Tai, kad įgūdžiai negali pakeisti motyvų, patvirtina ir skirtingas jų fiziologinis pagrindas. Fiziologinis motyvų pagrindas – toninės arba funkcinės nervų sistemos būsenos su specifiniu jų deriniu – dominante, o įgūdžių pagrindas – faziniai grandininiai sąlyginiai refleksai. Įgūdžiai tik aktyvina motyvus. Vienu metu pasireiškus motyvui ir įgūdžiui, fazinis grandininis sąlyginis refleksas, sudarantis įgūdžio fiziologinį pagrindą, susiaurina dominantės receptorinį lauką ir tada dominuojanti reakcija kyla ne į kiekvieną šalutinį dirgiklį, o tik į sąlyginių dirgiklių visumą, tada dominantė įgyja labiau apibrėžtesnę kryptingumą. Psichologinėje plotmėje tai pasireiškia taip: nesant įgūdžio, reikmės tenkinimo būdai, numatyti tikslui pasiekti, išlaikant bendrą veiklos kryptį, tarpiniais etapais gali daugiau ar mažiau skirtis. O formuojantis įgūdžiui, palengva išryškėja tiesiausias kelias tikslui pasiekti, tiksliau apibrėžiami judesiai ir veiksmai, vedantys į jį. Savo ruožtu sėkminga veikla įgyvendinama su didesne energija ir aktyvumu.

Sėkmingam motyvų formavimui svarbi ir atvirkštinė jų ir įgūdžių sąveika: ne tik įgūdžiai aktyvina motyvus, bet ir motyvai veikia įgūdžių formavimąsi. Antai kiekvienos srities pradedantis darbuotojas greičiau įgis darbinių profesinių įgūdžių, jeigu geriau ir plačiau suvoks savo darbo didesnę ar mažesnę visuomeninę svarbą ir asmeninę prasmę. Taigi motyvų ir įgūdžių sąveika yra svarbi tikslingos ir sąmoningos veiklos motyvacijos formavimo sąlyga: nors įgūdžiai negali pakeisti visuomeniškai ir asmeniškai prasmingų motyvų, tačiau, reikšdamie-

si kartu su jais, jie garantuoja didesnę sėkmę siekiant užsibrėžtų tikslų.

Aiškinantis psichologines žmogaus aktyvumo sąlygas veikloje, svarbi motyvų ir temperamento savybių sąveika. Motyvai nulemia dinamines psichikos savybes: greitesnė darbo sparta gali būti todėl, kad žmogus yra sangviniko temperamento arba todėl, kad jis turi didesnę interesą šia veikla. Antra vertus, ne tik motyvai nulemia tas pačias dinamines psichikos savybes, pavyzdžiui, temperamentą, bet ir pačių motyvų aktyvumo laipsnis priklauso nuo temperamento savybių. Eksperimentų nustatyta [12, p. 70], kad motyvo sustiprinimas veiksmingesnis žmonių, kurių silpnesnė ar nepusiausviri nervų sistema. Motyvams daro poveikį ir tokios temperamento savybės – nerimastingumas arba intraversija-ekstraversija.

Formuojant moksleivių sąmoningo profesijos rinkimosi motyvus, į motyvų ir temperamento savybių sąveiką būtina atsižvelgti dviem aspektais. Pirma, mokytojai, klasių auklėtojai, pažindami moksleivio temperamento savitumus, turėtų tai panaudoti ikiprofesiniam ugdymui, patardami konkrečiam mokiniui rinktis profesiją, atitinkančią jo temperamento savybes. Antra, pats mokinys, rinkdamasis tą ar kitą specialybę, turėtų žinoti bendrąsias savo asmenybės, taip pat temperamento savybes. Ypač tai svarbu besirenkantiems būsimą darbą su žmonėmis. Bet tai nereiškia, kad motyvų ir temperamento savybių sąveika yra statinė, nekintama, kad intravertai negali išsiugdyti mokėjimo bendrauti, o nerimastingieji – orientotis ne į aplinkinių vertinimą, o į rezultatą. Nustatyta [12, p. 73], kad nuo tos pačios temperamento savybės priklauso ne kuris nors vienas motyvas, o keletas, skirtingo turinio. Nugalėti tas motyvas, kuriam atsirasti yra palankesnės socialinės ir ugdymo sąlygos. Todėl „kai kurių motyvų aktyvumo priklausomybė nuo temperamento rodo tik tam tikrą tendenciją, kuri

gali būti įveikiama kitų, reikšmingesnių sąlygų, priklausomų nuo visuomeninio gyvenimo ir ugdymo“ [12, p. 73].

Kadangi „veiklos motyvai išreiškia žmogaus santykį su jį supančiais pasaulio daiktais ir reiškiniais“ [12, p. 73], jie apibūdina jį kaip subjektą. Subjektą, jo santykį su aplinka apibūdina ir asmenybės savybės. Pavyzdžiui, darbštumas rodo žmogaus santykį su darbine veikla, punctualumas – jo santykį su visuomenėje nustatytais elgesio reikalavimais, draugiškumas – santykį su aplinkiniais žmonėmis ir t. t. Kartu asmenybės savybės skatina žmogų atitinkamai veiklai: darbštumas – noriai ir iki galo atlikti kiekvieną būtiną darbą; punctualumas – tiksliai laikytis nustatytų normų ir reikalavimų; draugiškumas – ieškoti bendravimo su žmonėmis ir pan. Bet motyvai ir asmenybės savybės skiriasi. V. Merlinas nurodo tris pagrindinius motyvų ir asmenybės savybių skirtumus:

1. Asmenybės savybės išreiškia ne kurį nors vieną motyvą, o visą susijusių motyvų sistemą. Antai darbštumas rodo poreikį dirbti ir išreikšti „savąjį aš“ (kūrybingumo motyvas); noras padėti žmonėms – dorovinis motyvas ir t. t.

2. Asmenybės savybės išreiškia bendresnius santykius negu motyvai. Kurio nors konkretaus dalyko poreikis skatina daugiau ar mažiau siaurai apibrėžtą veiklą, kuri nutrūksta, patenkinus šį poreikį. O tokios asmenybės savybės – darbštumas, draugiškumas ir kt. pasireiškia kiekvienoje tipinėje situacijoje.

3. Asmenybės savybės išreiškia pastovesnius psichinius darinius negu motyvai (materialiniai ar dvasiniai motyvai gali smarkiai pasikeisti, jei žmogus pateko į naują situaciją).

Bet, nepaisant skirtumų, motyvai ir asmenybės savybės organiškai susiję. Šis ryšys pasireiškia tuo, kad kiekvienas žmogaus ir jo aplinkos santykis yra ne kas kita kaip motyvų sistema. Jauno žmogaus santykį su numatoma įsigyti profesija apibūdina tai, kokie motyvai ska-

tina šį pasirinkimą, kurie dominuoja. Jeigu bet kuris žmogaus santykis su jį supančia aplinka – motyvų sistema, tai, savaiame suprantama, kiekvienas motyvas yra priklausomas nuo visos jų sistemos. Kadangi, kaip pažymi V. Merlinas, asmenybės santykis su aplinka yra socialiai tipiškas ir determinuotas visuomeninio gyvenimo ir ugdymo, tai ir bet kurių motyvų dominuojantį aktyvumą ir jėgą nulemia tos pačios sąlygos – visuomeninis gyvenimas ir ugdymas. Motyvo priklausomybė nuo visos motyvų sistemos patvirtina, kad negalima suformuoti atskiro motyvo, nepakeitus visos jų sistemos. Iš čia išplaukia, kad sėkmingas sąmoningų profesijos rinkimosi motyvų formavimas įmanomas tik ugdant visą jauno žmogaus asmenybę, suprantama, atsižvelgiant ir į apžvelgtą motyvacijos veiksmų sąveiką.

LITERATŪRA

1. Bitinas B. Pedagoginės diagnostikos pagrindai. Vilnius, 2002.
2. Bitinas B. Ugdymo filosofija. Vilnius, 2000.
3. Jovaiša L. Asmenybė ir profesija. Kaunas, 1981.
4. Laužikas J. Pedagoginiai raštai. Kaunas, 1993.
5. Festinger L. Conflict, Decision and Dissonance. Stanford, 1964.
6. Kelly G. The Psychology of Personal Constructs. New York, 1955.
7. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius, 2001.
8. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург, 2002.
9. Ковалев А. Г. Психология личности. Москва, 1965.
10. Леонтьев А. Н. Деятельность и сознание // Вопросы философии, 1972, No. 12.
11. Леонтьев А. Н. Проблемы развития личности. Москва, 1959.
12. Мерлин В. С. Лекции по психологии мотивов человека. Пермь, 1971.
13. Мотивация познавательной деятельности (Сборник научных трудов) / Под общ. ред. Ю. Н. Кулюткина и Г. С. Сухобской. Ленинград, 1972.
14. Психология. Под ред. А. А. Смирнова, А. Н. Леонтьева, С. Л. Рубинштейна, Б. М. Теплова. Москва, 1946.
15. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Москва, 1946.
16. Томашевский Т. О необходимости и перспективах теории сообщения // Вопросы психологии. 1969. No. 4.
17. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека. Москва, 1969.

Išvados

1. Motyvų esmė, taip pat psichologinės ir pedagoginės jų formavimo sąlygos geriau atskleidžia išsiaiškinus motyvų ir kitų motyvacijos veiksmų – submotyvų sąveiką.

2. Psichologinėje literatūroje tokie veiksniai yra poreikiai, interesai, veiklos tikslai, emocijos, valia, įgūdžiai, temperamento, asmenybės, intelekto savybės ir kt.

3. Motyvų ir submotyvų sąveika sukuria sudėtingą hierarchinę motyvų sistemą, kurioje atskiras motyvas negali keistis, nesikeičiant visai sistemai.

4. Tiek sąmoningo profesijos rinkimosi, tiek kiekvienos veiklos motyvus įmanoma formuoti tik visapusiškai ugdant asmenybę, atsižvelgiant į minėtą motyvų ir submotyvų sąveiką.

INTERACTION OF MOTIVES AND SUBMOTIVES IN PROFESSIONAL DETERMINATION

Stasys Jankevičius

Summary

The essence of motives as well as psychological and pedagogical conditions for their training can be better revealed in studying the interaction between the motives and other motivation factors – submotives. Many psychologists in our country and abroad for such motivation factors keep needs, purposes of activities, emotions, wills, habits, the peculiarities of temperament and personality. Interaction of motives

and submotives forms complicated hierarchical system of motives, in which an individual motive cannot be changed without affecting all the system. Therefore, a successful formation of motives in any field of human activities, including the motives of conscious choice of profession, is possible only in the process of complex and all-round development of pupils personality.

Gauta 2005 06 21

Priimta 2005 07 14